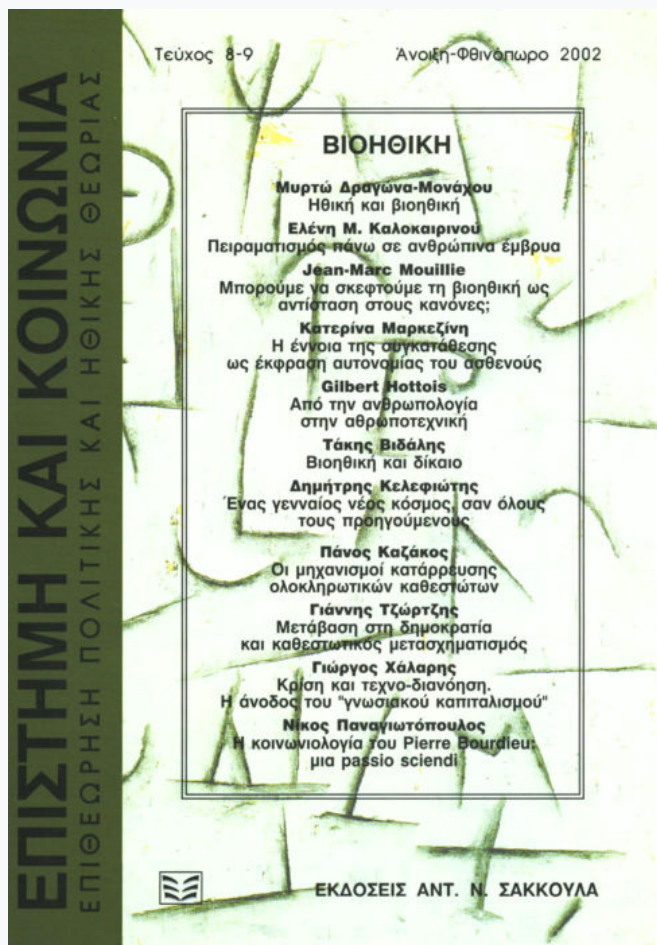

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 8 (2002)

Τόμ. 8-9 (2002): Βιοηθική

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής 2002

Μαριάννα Δρακοπούλου

doi: [10.12681/sas.733](https://doi.org/10.12681/sas.733)

Copyright © 2015, Μαριάννα Δρακοπούλου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δρακοπούλου Μ. (2015). Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής 2002. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 8, 288–291. <https://doi.org/10.12681/sas.733>

γή, τα προβλήματα λόγω της ποικίλης αντιμετώπισής τους από ιδεολογική και φιλοσοφική άποψη και κυρίως από διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους δεν έχουν στέρεο και τυπικό ορισμό και κινδυνεύουν να πολλαπλασιασθούν αυθαίρετα. Οι όροι όμως της βιοηθικής καθορίζονται με ακριβέστερα κριτήρια και δικαιώνουν τη βιοηθική ως ιδιαίτερο πεδίο έρευνας με οικείο λεξιλόγιο. Πρόκειται για ορους και εκφράσεις της βιοηθικής φιλολογίας που είτε εμφανίστηκαν με τη βιοηθική και αποτελούν νεολογισμούς είτε απέκτησαν με τη βιοηθική νέο νόημα. Τα κριτήρια επιλογής τους είναι πιο απλά, ακριβέστερα και πιο περιοριστικά από τα κριτήρια επιλογής προβλημάτων. Στην εγκυκλοπαίδεια αυτή περιλαμβάνονται όροι και εκφράσεις 'που παρουσιάζουν άμεση ή έμμεση αναφορά στις βιοιατρικές επιστήμες και τεχνικές και μια σαφή προβληματική ηθική διάσταση και των οποίων η εμφάνιση ή η ανανεωμένη χρήση συνδέεται με την ανάπτυξη της βιοηθικής'. Οπωσδήποτε δεν έχουμε να κάνουμε εδώ με 'με μια ορολογία αποκλειστικά επιστημονική ή τεχνολογική χωρίς ηθική σπουδαιότητα'. Ο φιλοσοφικός προβληματισμός είναι εμφανής, η πραγμάτευση χωρίς να είναι εντελώς υποκειμενική λόγω της περιπλοκότητας του κλάδου, δεν είναι ιδεολογικά ουδέτερη. Κάθε λήμμα περιλαμβάνει ορισμό, συνοπτική ιστορική αναδρομή και έκθεση των ηθικών προβλημάτων. Υπογράφεται, συνοδεύεται από ενδεικτική ειδική βιβλιογραφία και παραπέμπει σε συσχετικές εκφράσεις και ορους.

Το έργο αυτό αναγνωρίστηκε ήδη ως εξαιρετικά χρήσιμο κριτικό και παιδαγωγικό εργαλείο.

Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής 2002, Σ., Αθήνα 2002 Α. 'Κείμενα για τη Βιοηθική' επιμ. Τ.Κ. Βιδάλης-Κ. Μανωλάκου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σ. 493 ISBN: 960-15-0716-7.

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής Ινστιτούτο Γκαίτε. Β. 'Βιοηθική και Βιοπολιτική', σ. 66. ISBN: 960-15-0683-7, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Η πρώτη προσπάθεια συστηματοποίησης της νομοθεσίας για τη βιοηθική αποτυπώνεται στον τόμο 'Κείμενα Βιοηθικής' (Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα) του οποίου την επιμέλεια ανέλαβαν οι επιστημονικοί συνεργάτες της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, Τάκης Βιδάλης και Κατερίνα Μανωλάκου.

Από το ευρύτατο πεδίο της βιοηθικής –ένα πεδίο υπό συνεχή διαμόρφω-

ση-επελέγησαν ως κύριες θεματικές ενότητες αυτού του τόμου η βιοϊατρική, η βιοποικιλότητα, οι ευρεσιτεχνίες στη βιοτεχνολογία και η προστασία των ζώων.

Η βιοϊατρική έρευνα με εφαρμογές αναγόμενες κυρίως στο μέλλον προκαλεί ζωνρό ενδιαφέρον αφού καταπιάνεται με τη βιολογική ιδιοσυστασία του ίδιου του ανθρώπου. Ξεκινώντας από 'κλασικούς' τομείς, όπως οι μεταμοσχεύσεις ή η άμβλωση, προχωρά σε νεότερες αλλά σταθερά διαδιδόμενες εφαρμογές, όπως η τεχνητή αναπαραγωγή ή οι γενετικές εξετάσεις για να καταλήξει στην πιο προωθημένη, σήμερα, έρευνα, όπως στα εμβρυϊκά βλαστοκύτταρα και στις γονιδιακές θεραπείες.

Η ηθική αμφιβολία που διαποτίζει τις εφαρμογές της βιοϊατρικής κάνει επιτακτική την ανάγκη αναζήτησης κάποιας ασφάλειας δικαίου υπό τη μορφή νομοθετημάτων, από τα οποία όμως δεν λείπουν οι 'συμβιβαστικές' επιλογές.

Σε μια προσπάθεια να σκιαγραφηθεί με ενάργεια η εικόνα που έχει σήμερα ο νομοθέτης για τη 'βιολογική διάσταση' του ανθρώπου, παρουσιάζονται νομοθετήματα τόσο από το διεθνές δίκαιο (η Οικουμενική Διακήρυξη της UNESCO για το Ανθρώπινο Γονιδίωμα και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική), όσο και από το ελληνικό δίκαιο.

Σ' ένα δεύτερο κύκλο προβληματισμών αυτού του τόμου κινείται το θέμα της βιοποικιλότητας με καίριο άξονα τη δημιουργία γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Με δεδομένο το μεγάλο οικονομικό ενδιαφέρον για τις γεωργικές εφαρμογές της βιοτεχνολογίας, εύλογα γεννιέται το ερώτημα έως πού μπορεί κανείς να επέμβει στη γενετική σύσταση των ειδών προκειμένου να πετύχει ποσοτικές και ποιοτικές βελτιώσεις, αποφεύγοντας όμως να διαταράξει την ευαίσθητη οικολογική ισορροπία.

Το πάγιο αίτημα προστασίας της οικολογικής προστασίας εδράζεται στη Σύμβαση του Ρίο για τη βιολογική ποικιλότητα, (1991), το βασικό κείμενο του οποίου περιλαμβάνεται στον τόμο αυτό. Σημαντικά νομοθετήματα, που επίσης παρουσιάζονται, είναι το Πρωτόκολλο για τη Βιοασφάλεια (εκκρεμεί η κύρωσή του από την Ελλάδα) και η κοινοτική νομοθεσία για τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς και μικροοργανισμούς.

Εξίσου σημαντική θεματική ενότητα αποτελεί και η τρίτη που αφορά τις ευρεσιτεχνίες στη βιοτεχνολογία. Η έρευνα στην εποχή μας απαιτεί τεράστιες επενδύσεις. Οι επενδύσεις με τη σειρά τους θέτουν αναγκαστικά το πρόβλημα της νομικής κατοχύρωσης των πρακτικών αποτελεσμάτων της έ-

ρευνας με διπλώματα ευρεσιτεχνίας. Στον αναγνώστη δημιουργείται μια αλυσίδα ερωτημάτων: τι πρέπει να κατοχυρώνεται, αν νοείται ευρεσιτεχνία σε επίπεδο μορφών ζωής (γονίδια), ποιες είναι οι συνέπειες για την ελευθερία της έρευνας αλλά και για την οικονομική ελευθερία, πώς θα χρηματοδοτηθεί αποτελεσματικά η έρευνα κ. ά. Στην ενότητα αυτή παρατίθεται μόνο ένα ελληνικό νομοθέτημα που αφορά την έννομη προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων και αποτελεί την αφητηρία για τον σχετικό προβληματισμό.

Τέλος, από τον τόμο αυτό δεν θα μπορούσε να λείπει η ενότητα για την προστασία των ζώων. Τόσο η οικολογική ηθική όσο και το δίκαιο του περιβάλλοντος είχαν από παλιά αναπτύξει έναν προβληματισμό γύρω από την γενικότερη 'στάση' των ανθρώπων απέναντι στα ζώα. Η μεταχείριση των πειραματόζωων στην έρευνα δημιούργησε πλέον έναν διακριτό τομέα της βιοηθικής, όπου αποκρυσταλλώνονται δύο βασικές απόψεις. Η μία, που υποστηρίζεται από τις σύγχρονες έννομες τάξεις, αντιμετωπίζει τα ζώα ως 'αντικείμενα' ενδιαφέροντος μιας φιλόζωσης αλλά πάντως ανθρωποκεντρικής κοινωνίας και η άλλη θέλει τα ζώα 'υποκείμενα δικαιωμάτων', επιχειρώντας να υπερβεί τον ανθρωποκεντρισμό.

Οι Τ. Βιδάλης και Κ. Μανωλάκου (επιστημονικοί συνεργάτες της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής) επέλεξαν από την ισχύουσα νομοθεσία νομοθετήματα τόσο για την προστασία των ζώων εν γένει όσο και για ειδικές περιπτώσεις (πειραματόζωα, μεταφερόμενα ζώα, ζώα που προορίζονται για σφαγή κλ.π), με αποτέλεσμα ο αναγνώστης να αποκτήσει μια ολοκληρωμένη εικόνα για τη στάση του ελληνικού δικαίου απέναντι στο θέμα αυτό.

Στο Παράρτημα αυτής της εκδοτικής προσπάθειας παρατίθενται οι τρεις εισηγήσεις της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής για τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς, τη χρήση του DNA στην ποινική διαδικασία καθώς και τη χρήση των βλαστοκυττάρων. Μάλιστα οι δύο τελευταίες εισηγήσεις συνοδεύονται από τις αντίστοιχες εκθέσεις των επιστημονικών συνεργατών της Επιτροπής.

Με αφορμή τις ταχύτατες εξελίξεις στον τομέα της βιοϊατρικής έρευνας σε διεθνές κυρίως επίπεδο, η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής σε συνεργασία με το γερμανικό μορφωτικό Ινστιτούτο Γκαίτε και επ' ευκαιρία του εορτασμού των 50 χρόνων του Ινστιτούτου στην Ελλάδα, διοργάνωσαν τον περασμένο Μάρτιο μια ημερίδα με θέμα 'Βιοηθική και Βιοπολιτική'. Πνευματικό προϊόν αυτής της ημερίδας υπήρξε μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα έκδοση που περιλαμβάνει αφενός τη γνωμοδότηση του Εθνικού Συμβουλίου Ηθικής (Γερμα-

νία) για την εισαγωγή ανθρωπίνων εμβρυϊκών βλαστοκυττάρων και αφετέρου την αντίστοιχη εισήγηση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής (Ελλάδα) για τη χρήση των βλαστοκυττάρων στη βιοϊατρική έρευνα και την κλινική ιατρική.

Δεν είναι βέβαια καθόλου τυχαία η επιλογή του θέματος των βλαστοκυττάρων ως πυρήνα ενδιαφέροντος αυτής της συζήτησης. Οι ιατρικές έρευνες σε βλαστοκύτταρα θέτουν ένα από τα πιο περίπλοκα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η σύγχρονη Βιοηθική. Η επιστημονική έρευνα σε ανθρώπινα κύτταρα, τις πρώτες μέρες μετά τη γονιμοποίηση του ωαρίου, φαίνεται να υπόσχεται σημαντικές προοπτικές θεραπείας σοβαρών νοσημάτων. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι αν επιτρέπεται ηθικά - αλλά και νομικά - η έρευνα σε αυτά τα κύτταρα με δεδομένο ότι κάτι τέτοιο οδηγεί στην καταστροφή τους. Πιο συγκεκριμένα: Πρέπει να επιτρέψουμε την καταστροφή ανθρωπίνων κυττάρων που έχουν τη δυνατότητα να εξελιχθούν σε ανθρώπους; Η διεξαγωγή έρευνας με μεγάλες θεραπευτικές ελπίδες δικαιολογεί την καταστροφή τους;

Στα ερωτήματα αυτά οι δύο Επιτροπές (Γερμανίας και Ελλάδας) αναπτύσσουν με επιχειρήματα τον προβληματισμό τους. Η γνωμοδότηση του γερμανικού Συμβουλίου Ηθικής εμβαθύνει σε όλες τις διαστάσεις του ζητήματος. Τα περισσότερα μέλη του κλίνουν υπέρ του επιτρεπτού της έρευνας σε βλαστοκύτταρα. Το Συμβούλιο καταλήγει σε εναλλακτικές προτάσεις, αφήνοντας όμως την τελική επιλογή περί απαγόρευσης ή μη των σχετικών ερευνών και περί εισαγωγής ή μη βλαστοκυττάρων από το εξωτερικό στην Πολιτεία.

Η Ελληνική Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής εξετάζοντας τα ηθικά και κοινωνικά ζητήματα αρμοδιότητάς της που προκύπτουν από τη χρήση των βλαστοκυττάρων στη βιοϊατρική έρευνα και την κλινική ιατρική εντόπισε και κατέγραψε και εκείνη διαφωνίες μεταξύ των μελών της για τα συγκεκριμένα προβλήματα. Από την προσεκτική μελέτη της εισήγησης της διαπιστώνει κανείς την σαφή υπεροχή της γνώμης υπέρ του επιτρεπτού της χρήσης βλαστοκυττάρων για ερευνητικούς σκοπούς κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις.

Οι δύο αυτές εκδοτικές προσπάθειες καταφέρνουν να εξοικειώσουν ακόμα και τον ελάχιστο 'μυημένο' αναγνώστη με θέματα βιοηθικής, αφού δεν επικρατεί αποκλειστικά ο νομικός προβληματισμός αλλά προσφέρονται ερείσματα για σκέψη και προβληματισμό σε κάθε πολίτη της κοινωνίας.

Μαριάννα Δρακοπούλου